මුදල් හා මූල්‍යායතන 02

මූල්‍ය ආයතන

- ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය ආයතන පහත පරිදි වර්ග කරයි.
    - බැංකු අංශය
    - තැන්පතු භාරගන්නා අනෙකුත මූල්‍ය ආයතන
    - විශේෂිත මූල්‍ය ආයතන
    - ගවිසුම්ගත ඉතිරි කිරීමේ ආයතන

බැංකු අංශය

- ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව
- බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකු
- බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංකු

තැන්පතු භාරගන්නා අනෙකත් මූල්‍ය ආයතන

- බලපත්‍රලාභී මුදල් සමාගම්

- සමුපකාර ග්‍රාමීය බැංක

- සකසුරුවම් හා ණය ගනුදෙනු සමුපකාර සමිති

විශේෂිත මූල්‍ය ආයතන

- විශේෂිත කල්බදු මූල්‍යකරණ සමාගම්
- ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්
- කොටස් තැරැව්කරුවන්
- ඒකක භාර/ ඒකක භාර කළමනාකරණ සමාගම්
- වෙළෙඳපොළ අතරමැදියන්
- ව්‍යවසායක ප්‍රාග්ධන සමාගම්

ගවිසුම්ගත ඉතිරි කිරීමේ ආයතන

- රක්ෂණ සමාග
- සේවක අර්ථසාධක අරමුදල
- සේවා නියුක්තිකයින්ගේ භාරකාර අරමුදල
- අනුමත විශ්‍රාම හා අර්සාධක අරමුදල්
- රාජ්‍ය සේවා අර්ථසාධක අරමුදල්
- (2015 මහ බැංක වාර්ෂික වාර්තාව අනුව)

මූල්‍ය ආයතන ව්‍යාපාරවල ක්‍රියාකාරිත්වයට දායක වන ආකාරය

ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව (Central Bank of SriLanka)

- ශ්‍රී ලංකාවේ මූල්‍ය ප්‍රතිපත්තිය ක්‍රියාත්මක කිරීම සඳහා රජයේ නියෝජිතයකු ලෙස ක්‍රියා කරන කේන්ද්‍රීය ආයතනය ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවයි.

(ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුවේ සේවාවන් පිළිබඳ ව 7.3 නිපුණතා මට්ටමේ දී සාකච්ඡා කෙරේ.)

බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංක (Licensed Commercial Banks)

- ජංගම ගණුම් ඇතුළු අනෙකත් තැන්පත් ගණුම් පවත්වා ගෙන යාම හා මුදල් මැවීමට හැකියාව ඇති මූල්‍ය ආයතන විශේෂයයි.ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකවේ හා මුදල් මණ්ඩලයේ ලයාපදිංචි බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංක රාශියක් ඇති අතර මේවායින් කිහිපයක් රාජ්‍ය අංශයට ද බහුතරයක් පෞද්ගලක අංශයට ද අයත් වේ

බලපත්‍රලාභී වාණිජ සඳහා නිදසුන්

- රාජ්‍ය අංශයේ වාණිජ බැංක
  - ලංකා බැංකව

    මහජන බැංකව
- පෞද්ගලක අංශයේ වාණිජ බැංක

  සම්පත් බැංකව, කොමර්ෂල් බැංකව,

  හැටන් නැෂනල් බැංකව, සෙලාන් බැංකව

  (බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංකවල සේවා පිළබඳ ව 7.4 හා 7.5 නිපුණතා මට්ටම්වල දී

බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංක (Licensed Specialized Banks)

- බැංක පනත යටතේ විශේෂිත බැංකවක් ලෙස ව්‍යාපාර කටයුතු කර ගෙන යාමට මහ බැංකවෙන් බලපත්‍රයක් ලබා ගෙන ඇති ආයතන විශේෂයකි. මෙහි ඇති විශේෂත්වය නම් ජංගම ගණුම් පවත්වා ගෙන යාමට අවසර නො මැති වීමයි. එහෙත් ඉතිරි කිරීමේ ගණුම් හා කාලීන තැන්පත් ගණුම් වශයෙන් මහජනතාවගෙන් මුදල් තැන්පත් භාර ගැනීමට අවසර ඇත.

නිදසුන් :

- ජාතික ඉතිරි කිරීමේ බැංකව
- ශ්‍රී ලංකා ඉතිරි කිරීමේ බැංකව
- ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකව
- රාජ්‍ය උකස් හා ආයෝජන බැංක

බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංක ව්‍යාපාරවල ක්‍රියාකාරිත්වයට දායක වන ආකාරය

- කාලීන හා ඉතිරි කිරීමේ තැන්පත් භාර ගැනීම
- විවිධ ක්ෂේත්‍රවල ව්‍යවසායකයින්ට ණය සැපයීම
- සමාගම්වල කොටස් ප්‍රාරක්ෂණ කටයුතු කිරීම
- කල්බදු පහසුකම් සැපයීම
- කළමනාකරණ උපදේශන සේවා සැපයීම

බලපත්‍රලාභී මුදල් සමාගම්
(Finance Companies)

- කාලීන තැන්පතු භාර ගැනීම හා එම මුදල් මත ණය දීම සහ ආයෝජනයට පහසුකම් සලසන, මුදල් නීති පනත යටතේ ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකවෙන් බලපත්‍රයක් ලබා ගෙන ඇති පොදු සමාගම් විශේෂයකි
- නිදසුන් :

එල්.බී. ෆිනෑන්ස් පී.එල්.සී.

සිංහ පුත්‍ර ෆිනෑන්ස් පී.එල්.සී.

ද ෆිනෑන්ස් කම්පැනි පී.එල්.සී.

සිංගර් ෆිනෑන්ස් පී.එල්.සී

බලපත්‍රලාභී මුදල් සමාගම්වල කාර්යයන්

- කුලපිට ගැනුම් පහසුකම් සැපයීම
- දේපළ හා ඉඩම් වෙළෙඳාම් කිරීම
- කල්බදු මූල්‍යකරණය
- කෙටිකාලීන ණය සැපයීම
- රජයේ සුරැකුම්පත්වල ආයෝජනය
- කාලීන තැන්පතු භාර ගැනීම

මුපකාර ග්‍රාමීය බැංක (Co-operative Rural Banks)

- සාමාජික හා සාමාජික නො වන්නන්ගෙන් කාලින හා ස්ථාවර තැන්පත් ලබා ගැනීම සහ සිය සාමාජිකයින්ට ණය සැපයීම ප්‍රධාන කාර්යය කොටගත ආයතනයකි. මෙය විවිධ සේවා සමුපකාර සමිතිවල බැංක ව්‍යාපාරික අංශයයි.
- නිදසුන් : මහරගම විවිධ සේවා සමුපකාර සමිතියේ සමුපකාර ග්‍රාමීය බැංකව
- සමුපකාර ග්‍රාමීය බැංකවල කාර්යයන්
- සාමාජික හා සාමාජික නො වන්නන්ගෙන් තැන්පත් ලබා ගැනීම
- උකස් කටයුතු කිරීම
- ඉතිරි කිරීමේ හා ස්ථාවර තැන්පත් ගණුම් පවත්වා ගැනීම
- සාමාජිකයින්ට කෘෂිකර්මය, නිෂ්පාදනය, කර්මාන්ත හා අලෙවි කටයුතු
- සඳහා ණය පහසුකම් සැලසීම
- සමුපකාර ජීවන ක්‍රමය ගැමි ජනතාව අතර ප්‍රචලිත කිරීම

සකසුරුවම් හා ණය ගනුදෙනු සමුපකාර සමිතිය (සණස)

- ඉතිරි කිරීම් දිරිමත් කිරීමත්, සාමාජිකයින්ට ණය සැපයීමත් අරමුණු කර ගෙන සාමාජිකයින්ගේ ඉතුරුම් ලෙස හා සාමාජික කොටස් ලෙස මුදල් ලබා ගෙන සාමාජිකයින්ට පමණක් ණය සපයන, සමුපකාර පනත යටතේ සමුපකාර කොමසාරිස් වෙත ලියාපදිංචි කළ යුතු ආයතන විශේෂයකි.
- නිදසුන් : නෙළුම්කළම සණස සමිතිය

  අත්තනගල්ල සණස සමිතිය

සණස සමිති පහත කාර්යයන් ඉටු කරයි.

- සාමාජිකයින්ගේ නිෂ්පාදන අලෙවි කිරීම සඳහා අලෙවි මධ්‍යස්ථාන පවත්වා ගෙන යාම
- සමිතිය නියැලි ක්ෂේත්‍රයේ උපකරණ සහන මිලට අලෙවි කිරීම
- නිදසුන් : ධීවර සමුපකාර සමිති ධීවර ආම්පන්න අලෙවි කිරීම

  තැන්පත් භාර ගැනීම හා සාමාජිකයින්ට ණය සැපයීම

විශේෂිත කල්බදු මූල්‍යකරණ සමාගම්
(Special Leasing Companies)

කල්බදුකරණය සඳහා ම මහ බැංකුවේ ලියාපදිංචි වූ සමාගම් විශේෂයකි. ව්‍යාපාරිකයින්ට අවශ්‍ය යන්ත්‍රෝපකරණ හා වෙනත් වත්කම් පාවිච්චි කිරීම පිණිස ව්‍යාපාරිකයින්ගේ ඉල්ලීම පරිදි බද්දට ගැනීම සඳහා මූල්‍ය පහසුකම් සැපයීම ප්‍රධාන ව්‍යාපාරික කටයුත්ත කරගත් මූල්‍ය ආයතන විශේෂයකි. අදාළ වත්කම් බද්දට දීමෙන් ලැබෙන කුලී ආදායම මෙම ආයතනවල ප්‍රධාන ආදායම වේ.

නිදසුන් :
- ඇසෙට්ලයින් ලීසිං කම්පැනි ලිමිටඩ්
- එල්ඕඑල්සී මයික්‍රෝ ක්‍රෙඩිට් ලිමිටඩ්
- එස්.එම්.බී.ලීසිං පීඑල්සී
- ඉසුරු ලීසිං කම්පැනි ලිමිටඩ්

කල්බදු සමාගම් මගින් ව්‍යාපාරිකයෙකට අත්වන වාසි

- විශාල වටිනාකමකින් යුත් වත්කම්, මුළු මුදල ම නොගෙවා භාවිතයට ඉඩකඩ ලැබීම
- කල්බදු සඳහා ගෙවන කුලය ආදායම් බද්දෙන් නිදහස් වීම
- යන්ත්‍ර යල්පැනීම නිසා සිදු වන පාඩු හා ප්‍රාග්ධන අලාභ මගහැරීම විශාල මුදලක් ආයෝජනය නොකර වැඩි ආදායමක් ඉපැයීමේ හැකියාව

ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන් (Primary Dealers)

- රජයේ සුරැකුම්පත් ප්‍රථම වතාවට අලෙවි කොට මුදල් ලබා ගන්නා වෙළෙඳපොළ ප්‍රාථමික වෙළෙඳපොළයි. මෙම ප්‍රාථමික වෙළෙඳපොළට සහභාගී වීම සඳහා ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව විසින් අවසර ලබා දී ඇති ආයතන ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන් ලෙස හැඳින්වේ.ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්ගේ මූලික කාර්යභාරය වන්නේ රාජ්‍ය ණය දෙපාර්තමේන්තුව විසින් පවත්වනු ලබන ප්‍රාථමික වෙන්දේසිවලට සහභාගීවීමත් භාණ්ඩාගාර සුකම්පත් සම්බන්ධයෙන් ද්විතීයික වෙළෙඳපොළේ ගනුදෙනු කිරීමත් ය.
- නිදසුන් :
- කැපිටල් එලායන්ස් සමාගම
- සෙලින්කෝ ශ්‍රීරාම් සුරැකුම්පත් සමාගම
- ලංකා බැංකුව
- සම්පත් සුරැකුම්පත් සමාග

කොටස් තැරැව්කාර සමාගම් (ShareBrokers)

- සංස්ථාපිත සමාගම්වල කොටස් හෝ ණයකර විකිණීම හා මිලට ගැනීම සම්බන්ධ කටයුතු කිරීමට අතරමැදියන් ලෙස කටයුතු කරන ආයතන තැරැව්කාර සමාගම් ලෙස හැඳින්වේ. කොටස් තැරැව්කරුවන් ලෙස ව්‍යාපාරික කටයුතු කිරීම සඳහා සුරැකුම්පත් හා විනිමය කොමිෂන් සභාවෙන් බලපත්‍රයක් ලබා ගත යුතු ය.
- නිදසුන් :
- ආශා පීපල්ස් සුරැකුම්පත් සමාගම
- ඒෂියා සුරැකුම්පත් (පෞද්ගලික) සමාගම
- ජෝන් කීල්ස් කොටස් තැරැව්කාර (පෞද්ගලික) සමාගම
- ජේ.බී. සෙකියුරිටීස් (පෞද්ගලික) සමාගම

කොටස් තැරැව්කාර සමාගම්වල කාර්යයන්

- ආයෝජකයින්ගේ ගැනුම් ඇණවුම් හා විකණුම් ඇණවුම් භාර ගැනීම
- ආයෝජකයින් වෙනුවෙන් මධ්‍යම තැන්පතු ක්‍රමයේ ගණුම් විවෘත
- කිරීම
- කොටස් හා ණයකරවල ආයෝජනය සම්බන්ධ උපදෙස් ආයෝජකයින්ට සැපයීම
- කොටස් වෙළෙඳපොළ විශ්ලේෂණය කිරීම හා වෙළෙඳපොළ සමීක්ෂණ වාර්තා සැකසීම මගින් ආයෝජකයින්ගේ ප්‍රතලාභ උපරිම කිරීම සහතික කිරීම
- සමාගම් ලැයිස්තුගත කිරීමට අනුග්‍රහය දැක්වීම
- සීමාසහිත පොදු සමාගම්වලට ප්‍රාග්ධන සම්පාදනය සඳහා සහාය

ඒකක භාර /ඒකකභාර කළමනාකරණ සමාගම් (Unit Trust / Unit Trust Management Companies)

- ඒකක භාරයක් යනු ආයෝජකයින්ට ඒකක (Unit) විකිණීමෙන් රැස් කර ගන්නා මුදල්වලින් සමන්විත ආයෝජන අරමුදලකි. මෙහි රැස් කර ගත් මුදල් වෘත්තීය අරමුදල් කළමනාකරුවන් විසින් ආයෝජන කළඹක යොදවනු ලැබේ. එහි ප්‍රතලාභ ඒකක භාරයේ ඒකක මිල දී ගත් ආයෝජකයින් අතරේ බෙදා හරිනු ලැබේ

එකක භාරයක් පාර්ශ්ව තුනකින් සමන්විත වේ.

1.ඒකක භාරකරු
2.අරමුදල් කළමනාකරණ සමාගම
3.ඒකක හිමියන් හෙවත් ආයෝජකයින්

එම පාර්ශ්ව අතර සම්බන්ධතාව පහත සටහන මගින් දැක්විය හැකි ය.

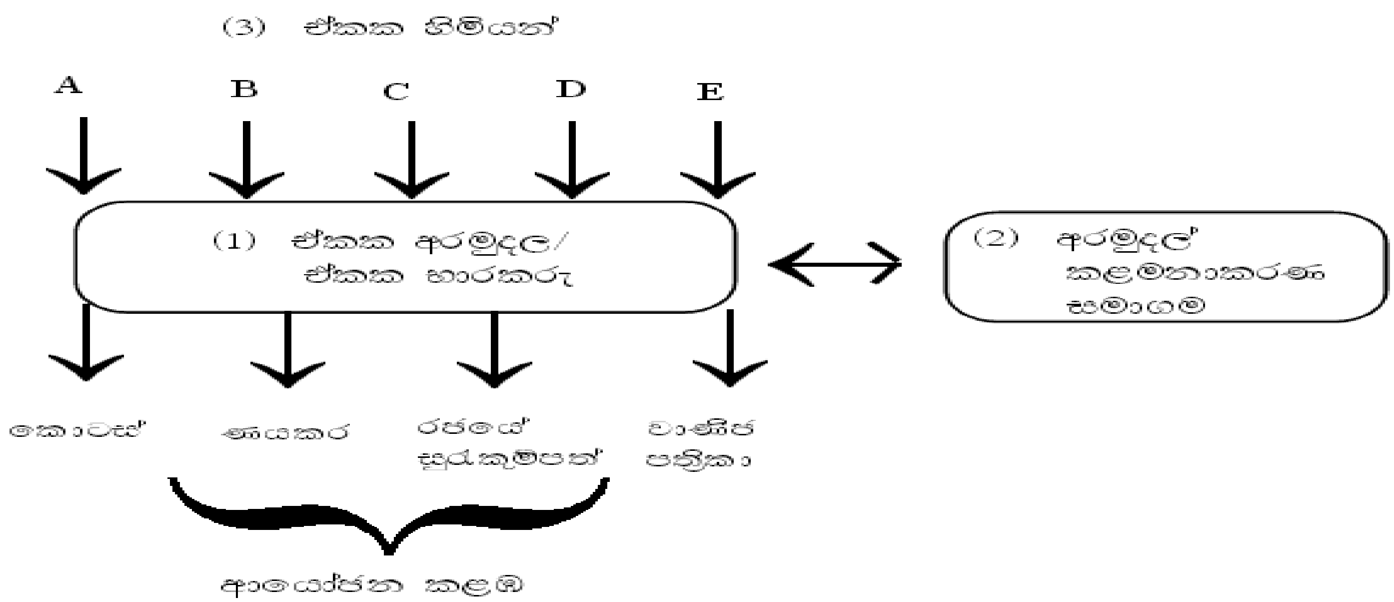

නිදසුන් :	අරමුදල් කළමනාකරණ සමාගම
ඒකක භාරකරු	නැෂනල් වත්කම් කළමනාකරණ සමාගම
නාමල් ඒකක භාරය	ද යුනිට්ට්‍රස්ට් කළමනාකරණ (පෞද්.)සමාගම
සී බෑන්ක් ඒකක භාරය	සිලෝන් වත්කම් මැනේජ්මන්ට් සමාගම
සිලෝන් ඉතුරුම් අරමුදල	

ඒකක භාරවල ආයෝජනයෙන් ලැබෙන ප්‍රතිලාභ

- විවිධාංගීකරණය වූ ආයෝජනවල මුදල් යෙදවීම නිසා අවදානම අඩු වීම
- ආයෝජන කළමනාකරණය සඳහා වෘත්තීය කළමනාකරුවන්ගේ සේවය ලබා ගත හැකි වීම

වෙළෙඳපොළ අතරමැදියන් : (Market Intermidieries)

ප්‍රාරක්ෂකයින් , ආයෝජන කළමනාකරුවන් සහ ආන්තික සැපයුම්කරුවන් මෙයට ඇතුළත් වන අතර මූල්‍ය උපකරණ වෙළෙඳාම් කිරීමේ අතරමැදියන් ලෙස මොවුන් කටයුතු කරයි. මූල්‍ය උපකරණ විකුණා දීමේ සේවය සඳහා සේවා ගාස්තු, මිල දී ගන්නන්ගෙන් සහ විකුණන්නන්ගෙන් අයකර ගනී.

ප්‍රාරක්ෂකයන් (Underwriters)

සමාගමක් මහජනයාට කරනු ලබන සුරැකුම් නිකුතුවක දී නියමිත කාලය තුළ සැලසුම් කළ අරමුදල් ප්‍රමාණය සපයා ගත නො හැකි වූ විට ආයෝජකයින් විසින් මිල දී නො ගෙන ඉතිරි වූ සුරැකුම් මිල දී ගැනීමට ගිවිස ගන්නා ආයතනයි.

ආයෝජන කළමනාකරුවන් යනු මහජනයාට කරනු ලබන සුරැකුම් නිකුතුවක දී ඒ සඳහා විවිධ සේවා සපයන ආයතන ය. එම ආයතන සපයන සේවා නම්,

- නිකුතුව පිළිබඳ ආයෝජන ඉල්ලුම් පත්‍ර නිකුත් කිරීම
- ආයෝජන ඉල්ලුම් පත්‍ර භාර ගැනීම
- ආයෝජකයින්ට සුරැකුම් බෙදා දීම
- නිකුතුව පිළිබඳ මුදල් කළමනාකරණය
- ප්‍රචාරක කටයුතු

ආන්තික සැපයුම්කරුවන් යනු වෙළෙඳ ආයතන ගනුදෙනුකරුවන්ට ලබා දී ඇති වෙළෙඳ ණය අය කිරීම සහ ණය මිල දී ගැනීම (factoring) සිදු කරනු ලබන ආයතන ය. සාධ්‍යකරණ ආයතන ලෙස ද මේවා හඳුන්වයි.

ව්‍යවසායක ප්‍රාග්ධන සමාගම් (Venture Capital Companies)

නව ව්‍යවසායකයින්ගේ ව්‍යාපාර සඳහා ප්‍රාග්ධන අවශ්‍යතා සපුරාලීමේ අරමුණින් කටයුතු කරන ආයතන විශේෂයකි. නව ව්‍යාපාර ආරම්භ කිරීම, පවතින ව්‍යාපාර ව්‍යාප්ත කිරීම, ව්‍යාපාර පවරා ගැනීම හා මිල දී ගැනීම වැනි කටයුතුවල දී අරමුදල් සපයයි. මීට අමතර ව කොටස් ප්‍රාරක්ෂණය හා ණය සම්මේලය කිරීම ආදියෙහි ද යෙදේ.

නිදසුන් : සෙන්ට්‍රල් ෆිනෑන්ස් වෙන්චර් ෆන්ඩ් ලිමිටඩ්

ලංකා වෙන්චර්ස් ලිමිටඩ්

එන්ඩීබී වෙන්චර් ඉන්වෙස්ට්මන්ට් (පෞද්.) සමාගම

රක්ෂණ සමාගම් (Insurance Companies)

රක්ෂණ සමාගම්වල විවිධ රක්ෂණ ඔප්පු නිකුත් කිරීම මගින් ගොඩනැගෙන අරමුදල් මූල්‍ය වෙළෙඳපොළ ණය දීම හා ආයෝජනය කිරීම මගින් මූල්‍ය අතරමැදිකරණයක නිරත වන ආයතන වේ.

නිදසුන් : සීමා සහිත ශ්‍රී ලංකා රක්ෂණ සංස්ථාව
සීමාසහිත සෙලින්කෝ රක්ෂණ සමාගම
සීමාසහිත ජනශක්ති රක්ෂණ සමාගම

අර්ථසාධක හා විශ්‍රාම අරමුදල්

රාජ්‍ය කළමනාකාරිත්වයෙන් හා පෞද්ගලික කළමනාකාරිත්වයෙන් යුත් විශ්‍රාම අරමුදල් හා අර්ථසාධක අරමුදල් පවතී.

නිදසුන් :

- රාජ්‍ය කළමනාකාරිත්වයෙන් යුත් අරමුදල්

  සේවා නියුක්තිකයින්ගේ භාර අරමුදල - මෙය ප්‍රතිපත්ති සම්පාදන, ආර්ථික කටයුතු, ළමා හා තරුණ හා සංස්කෘතික කටයුතු අමාත්‍යාංශය යටතේ ඇති සේවා නියුක්තිකයන්ගේ භාර අරමුදල් මණ්ඩලය මගින් පරිපාලනය කෙරේ.

  රාජ්‍ය සේවා අර්ථසාධක අරමුදල

  මෙම අරමුදල විශ්‍රාම වැටුප් දෙපාර්තමේන්තුව මගින් කළමනාකරණය කරනු ලබයි.

  සේවක අර්ථසාධක අරමුදල

  ශ්‍රී ලංකාවේ පෞද්ගලික අංශය සඳහා පවතින විශාලතම විශ්‍රාම අරමුදල වන මෙය කම්කරු කොමසාරිස්වරයා විසින් පරිපාලනය කරනු ලබයි. අරමුදල කළමනාකරණය කිරීමේ වගකීම ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව සතු වේ.

- පෞද්ගලික කළමනාකාරිත්වයෙන් යුත් අරමුදල්

  අනුමත විශ්‍රාම හා අර්ථසාධක අරමුදල් කම්කරු දෙපාර්තමේන්තුවේ අධීක්ෂණය යටතේ ක්‍රියාත්මක වේ.

පහත දැක්වෙන්නේ මූල්‍ය ආයතන

- මහජන බැංකුව, සීමාසහිත සෙලින්කෝ ෆිනෑන්ස් සමාගම, සීමා සහිත සම්පත් ලීසිං සමාගම, ෆස්ට් කැපිටල් ට්‍රෙෂරීස් ලිමිටඩ්, ශ්‍රී ලංකා මහ බැංකුව, හැටන් නැෂනල් බැංකුව, ජාතික ඉතිරි කිරීමේ බැංකුව, කැපිටල් එලායන්ස් ලිමිටඩ්, නාමල් සුරක්ෂිත අරමුදල, සී/ස සෙන්ට්‍රල් ෆිනෑන්ස්, ප්‍රාදේශීය සංවර්ධන බැංකුව, සී/ස එල් බී ෆිනෑන්ස්, ජේ.බී සෙකියුරිටීස් (පෞද්) සමාගම, සීබෑන්ක් සුරක්ෂිත අරමුදල ආශා පිලිප්ස් සුරැකුම්පත් සමාගම, DFCC PLC , ලංකා ඔරික්ස් ලීසිං සමාගම

ඒවා පහත ශීර්ෂ යටතේ ලැයිස්තුගත කරන්න

- මහ බැංකව
- බලපත්‍රලාභී වාණිජ බැංක
- බලපත්‍රලාභී විශේෂිත බැංක
- බලපත්‍රලාභී මුදල් සමාගම්
- විශේෂිත කල්බදු මූල්‍යකරණ සමාගම්
- ප්‍රාථමික අලෙවිකරුවන්
- කොටස් තැරැව්කරුවන්
- ඒකක භාර